

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

YTTRANDE

1 (7)

2016-03-11

400-7859-15

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Ert diarienummer
Ku2015/02481/KL

Svar på remiss av betänkandet (SOU 2015:88) Gestaltad livsmiljö

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen i Hallands län vill sammanfattningsvis lämna nedanstående synpunkter på betänkandet.

- Länsstyrelsen ser positivt på utredningen och dess förslag i helhet. Med bättre kunskap och medvetenhet om vad god arkitektur, form och design innebär för människors välbefinnande kan vi skapa processer som långsiktigt främjar en god samhällsekonomi och goda livsmiljöer för alla.
- Betänkandet ger en bra bild av perspektivet gestaltad livsmiljö och utmaningar för området. Länsstyrelsen ser ett behov av större satsningar för att utredningens perspektiv ska få genomslagskraft i samhällsbyggandet i hela landet.
- Länsstyrelsen ser utredningens förslag till inrättande av en så kallad riksarkitekt inom Statens fastighetsverk som en viktig markering av frågornas värde på nationell nivå när det gäller statligt byggande och förvaltning. Länsstyrelsen ser dock att Boverket bör få en tydligare roll i det nationella arbetet rörande arkitekturfrågor i och med sitt ansvar för samhällsplanering, byggande och boende.
- Länsstyrelsen efterlyser en fördjupad diskussion om de föreslagna målens relation till de nationella miljömålen, kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Hierarkin och kopplingen mellan de olika målsystemen behöver vara tydlig, så att dubbelarbete undviks och måluppföljningen blir så effektiv som möjlig.
- Med vår breda verksamhet är Länsstyrelsen som regional myndighet central i genomförandet av en ny arkitektur-, form- och designpolitik. Utredningens förslag om arkitektur-, form- och designprogram kan vara ett bra grepp för att stärka frågorna inom myndigheten långsiktigt.
- Liksom utredningen ser Länsstyrelsen ett stort behov av kompetensutveckling inom offentlig sektor gällande upphandling, såsom utredningens förslag om att följa upp de ändringar i berörda lagstiftningar som genomfördes i samband med handlingsprogrammet Framtidsformer.

Synpunkter på betänkandets förslag

Länsstyrelsen ser positivt till utredningen och dess förslag i helhet. Betänkandet ger en god bild av perspektivet gestaltad livsmiljö och utmaningar för området. Länsstyrelsen ser ett behov av större satsningar för att utredningens perspektiv ska få genomslagskraft i samhällsbyggandet i hela landet. Attraktiva miljöer ger ett mervärde inte bara för boende, utan även för näringsliv, turister och andra besökare. Ett negligierande av frågorna riskerar att skapa stora samhällsekonomiska kostnader på sikt.

Länsstyrelsen ser ett särskilt behov av att medvetenheten om arkitektur stärks i diskussionerna om utformandet av en effektiv plan- och byggprocess. Med bättre kunskap och medvetenhet om vad god arkitektur innebär för människors välbefinnande kan vi skapa processer som långsiktigt främjar en god samhällsekonomi och goda livsmiljöer för alla. I detta arbete krävs att arkitektur och kompetensen i frågan, får en mer självklar roll i den statliga styrningen och i den offentliga verksamheten. En del i detta kan vara den regelbundna översyn av målen som utredningen föreslår. Strävan efter en snabbare planprocess får inte gå ut över en god gestaltning. Nedan följer Länsstyrelsens synpunkter på betänkandet utifrån kapitelindelning.

Kapitel 6 – Nya mål för arkitektur-, form- och designpolitiken utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö

6.2 Gällande mål och bakgrund

Utredningen konstaterar att de föreslagna målen samspelar med mål inom flera andra politikområden. För att få en helhetsbild av intentionerna för arkitektur, form och design behöver man dock samläsa de föreslagna målen med t.ex. de nationella miljömålen, de kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Det är inte tydligt vad som avgör under vilket paraply ett mål hamnar. Länsstyrelsen befarar att det i vissa fall kan försvåra kommunikationen och därmed även genomförandet. Särskilt gränssnittet mot miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö behöver beskrivas närmare. Det finns annars en risk för ett antal näst intill parallella processer av måluppföljning.

6.4 Förslag till nya nationella mål för arkitektur-, form och designpolitiken

Länsstyrelsen har i stort inga invändningar mot de föreslagna målen inriktning. För att kunna tolka, genomföra och följa upp de föreslagna målen behöver man dock utredningens kontext. Målen bör därför formuleras så att de i högre utsträckning kan verka självständigt. Ett alternativ kan också vara att liksom för miljömålen jobba utifrån etappmål. Därtill vill Länsstyrelsen särskilt lyfta att det historiska arvet i olika former är en förutsättning för goda livsmiljöer. Närvaron av vårt kulturarv är en demokratisk fråga, och har en för utvecklingssituationer betydelsefull roll. Enligt Länsstyrelsens mening räcker

det därför inte att hänvisa till att de nationella kulturmiljömålen och miljömålen gäller för aktörerna inom området arkitektur, form och design. Kulturarvet har en för betydelsefull roll inom området för att det inte ska inrymmas i de nya målen. God arkitektur, form och design är även en förutsättning för att utveckla det kulturhistoriska arvet.

I beskrivningen av målen framförs vikten av en socialt hållbar nationell, regional och lokal samhällsplanering för att stärka sambandet inom och mellan tätorter och landsbygd. Kopplingen till planprocessen är i sammanhanget väsentlig. Länsstyrelsen ser att utredningar, förslag och diskussioner kring en effektivare planprocess allt för sällan berör begreppen arkitektur, form och design. Den planprocess som vi har idag bygger på en tydlig nivåindelning med översiktsplan, detaljplan och bygglov. Dessa nivåer har en klar funktion för att det vi bygger ska fungera i ett regionalt och lokalt sammanhang. Arkitektur handlar inte bara om enskilda byggnadsverk, utan även om landskap och hur det vi bygger samverkar med sin omgivning. Det går inte att frånsä att där det byggs bostäder byggs det även stadsmiljöer/samhällen där barn ska växa upp och människor ska leva sina liv. Då behövs anpassning och hänsynstagande till regionala och lokala strukturer. Ett allt för styvmoderligt behandlande av plan- och bygglagstiftningen riskerar att skapa segregerade stadsmiljöer/boendemiljöer, vilket för med sig stora samhällskostnader på lång sikt.

Länsstyrelsen anser att det vore värdefullt att resonera kring hur man kan höja kraven på goda, hållbara gestaltade livsmiljöer även i alla de delar av landet där det inte råder tillväxt. Om intressenterna att bygga och utveckla är få vågar ingen ställa några krav.

Utredningen lyfter särskilt i beskrivningen för delmålet att barnperspektivet tydligare ska föras in i samhällsplaneringen, den gestaltade livsmiljön ska utformas för barn och unga. Länsstyrelsen delar utredningens syn, men saknar förslag som leder till att detta realiseras i praktiken. Det finns redan idag nationella mål avseende barnperspektivet som rör samhällsplanering, boende och byggande. Tyvärr ger det dock allt för sällan avtryck i det som byggs. Länsstyrelsen ser att det finns behov att utifrån bland annat Boverkets arbete med barns och ungas utemiljöer följa upp och diskutera vilka krav som kan ställas i plan- och byggprocessen. Den fysiska miljön är barns och ungas utvecklingsmiljö och platsen där förutsättningarna grundläggs för framtida hälsa, välbefinnande och engagemang för den sociala och fysiska omvärlden. Barnperspektivet är därför en förutsättning för att uppnå social hållbarhet, varför tydliga satsningar inom arkitektur-, form och designområdet är nödvändiga.

Kapitel 7 – Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

Boverket är förvaltningsmyndighet för frågor om byggd miljö, hushållning med mark- och vattenområden, fysisk planering, byggande och förvaltning av bebyggelse, boende och bostadsfinansiering. Det vore naturligt att knyta ansvaret för arkitekturfrågor till Boverket. Arkitektur är ett multidisciplinärt ämnesområde som är mycket viktigt för att uppnå hållbarhet och funktion i vår livsmiljö. Arkitektur hänger nära samman med stadsplaneringen och samhällsbyggandet.

Länsstyrelsen i Halland tar inte ställning till om omvandlingen av ArkDes är ett ändamålsenligt förslag.

7.3.6 – Samverkan med andra myndigheter

Länsstyrelsen anser att gränssnittet mellan den föreslagna myndigheten och Boverket inte är tillräckligt tydlig och behöver utvecklas. För Länsstyrelsens del måste det vara enkelt att förstå vilka frågor som åligger respektive myndighet och vart man ska vända sig i olika fall. Det finns också risk för parallellarbete och dubbleringar när det gäller olika uppföljningar och återrapporteringar.

Kapitel 8 – Det offentliga och insatser inom arkitektur, form och design

Länsstyrelsen delar uppfattningen om förebildligt agerande från det offentliga och att staten här har en viktig roll. Kommunerna har stort ansvar för utformningen av vår livsmiljö. Att stärka arkitektens roll i kommuner och regioner är därför en nyckelfråga. Länsstyrelsen anser att utredningen kunde ha gett detta större utrymme och konkretare tankar om genomförande. Utifrån utredningens övergripande perspektiv med påverkan på flera olika politikområden efterfrågar Länsstyrelsen en mer utförlig beskrivning av hur samverkan mellan berörda myndigheter ska fungera i praktiken. Detta för att medvetandegöra eventuella intressekonflikter så att relevanta avvägningar kan göras utifrån ett helhetsperspektiv.

8.5.1 Förslag till riksarkitekt med Statens fastighetsverk som särskilt ansvarig

Länsstyrelsen ser utredningens förslag till inrättande av en så kallad riksarkitekt inom Statens fastighetsverk som en viktig markering av frågornas värde på nationell nivå när det gäller statligt byggande och förvaltning. Länsstyrelsen anser dock att en motsvarande tjänst med fördel skulle kunna ligga på Boverket med ett bredare ansvar att utveckla arkitekturfrågor i stort, inte bara det som byggs av staten. En sådan tjänst skulle också ha till ansvar att sammankalla länsarkitekterna.

8.5.3 Bättre stöd till exportfrämjandet åtgärder på området

Länsstyrelsen ställer sig positiv till förslag till ökade resurser för exportfrämjande aktörer för att stärka internationellt utbyte och svensk export av arkitektur, form och design.

8.5.4 En fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget och ser ett stort behov av att en utredning kring uppbyggnad av en sådan fond påbörjas snarast.

8.5.8 Större satsningar på grön innovation och miljöteknik

Länsstyrelsen anser att Sveriges profilering inom hållbar utveckling kan stärkas ytterligare om design och arkitektur medvetet integreras i innovativa lösningar för att möta klimatutmaningen. Utifrån utredningens förslag ser Länsstyrelsen kopplingar till många pågående nationella satsningar inom området. Exempelvis energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer, nybyggnationen av små, klimatsmarta och billiga hyresrätter, och satsningen Klimatklivet – lokala och regionala klimatinvesteringar. Arkitektur-, form- och designfrågor behöver få en självklarare ställning i vår strävan att minska klimatpåverkan och vår anpassning till ett förändrat klimat genom exempelvis ny teknik. Kompetens inom arkitektur-, form- och designområdet involveras idag tyvärr allt för sällan i dylika satsningar, eller leder till modullösningar som appliceras utan hänsyn till sammanhanget.

8.5.9 Statliga myndigheters ansvar att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design

Utredningen ser ett behov av en utvecklad dialog och samarbete kring arkitektur, form och design inom miljöområdet. Inom detta område är länsstyrelserna en viktig aktör. Förutom miljöområdet så berörs länsstyrelsernas verksamhet av de flesta politikområden som de nya nationella målen föreslås få genomslag hos. Goda möjligheter för frågorna att ge avtryck och utvecklas finns, förutom i plan och byggprocessen, inom exempelvis landsbygdsprogrammet och klimat- och energiarbetet.

Länsstyrelsen ser utifrån vår roll en tydlig koppling till genomförandet av betänkandets förslag. Dock saknar arkitektur-, form- och designfrågor en tydlig plattform inom länsstyrelsen idag. Förslaget att vissa myndigheter ska ta fram arkitektur-, form- och designprogram kan därför vara en bra uppstart för att stärka frågorna inom länsstyrelsen långsiktigt. Ett sådant arbete bör även samordnas med genomförandet av miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

8.5.10 Kommuner och regioner ska stimuleras att ta fram program för arkitektur, form och design

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att stimulera kommuner att ta fram program för arkitektur, form och design. I detta sammanhang är det viktigt att lyfta det historiska arvet i olika former som en förutsättning för goda livsmiljöer. Länsstyrelsen ser dock en risk för att förslaget om arkitektur-, form- och designprogram inte får tillräckligt genomslag då det kräver extra resurser hos kommunerna. För att förslaget ska få genomslag ser Länsstyrelsen därför ett behov av att staten tillför extra medel inom området. Exempelvis i form av liknande satsningar som planeringsstöd för vindkraft och landsbygdsutveckling i strandnära lägen.

Kapitel 9 – Höjd kompetensnivå inom offentlig upphandling

Länsstyrelsen ser mycket positivt på betänkandets förslag kring kompetensutveckling inom offentlig upphandling. Det finns ett stort behov att utveckla kunskaper inom upphandlingsområdet för att i förlängningen gynna kvalitet framför kortsiktigt fördelaktiga ekonomiska lösningar. Länsstyrelsen ser även ett behov att utveckla kompetensen vad gäller gestaltungsfrågor i rättsliga processer för att stärka dessa frågor vid prövning av exempelvis detaljplan- och bygglovsärenden. Arkitektur-, form- och designfrågor får ytterst sällan genomslag vid prövning även om åtgärder föreslås som uppenbart står stick i stäv med platsens förutsättningar.

Kapitel 10 – Kunskap, kompetens och samverkan

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag till insatser i grund- och gymnasieskolan för att öka medvetandet kring arkitektur-, form- och designfrågor bland barn och unga. Bättre kunskaper om områdets möjligheter och hur exempelvis plansystemet fungerar ökar möjligheterna för barn och unga att vara med och påverka utvecklingen av sin uppväxtmiljö. Det är även en förutsättning för rekrytering till högre utbildningar inom områdena, så att de yrkesverksamma inom arkitektur, form och design representerar det samhälle vi lever i. För att öka kunskapen och dra erfarenheter av hur vi påverkas av den miljö vi växer upp i och lever i, ser Länsstyrelsen även positivt på utredningens förslag för forskning rörande perspektivet gestaltad livsmiljö. En högre kunskapsnivå inom arkitektur ökar också viljan att ta hand om och utveckla särdrag i den redan byggda miljön.

Kapitel 11 – Lagstiftning och andra styrmedel

11.3.2 Innovativt byggande bör främjas

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag för att främja innovation och olika typer av byggnadstekniska lösningar för en större mångfald av bostadsbyggande som är anpassade till människors livssituation.

11.3.3 Behov av fördjupad analys av gällande bestämmelser

Länsstyrelsen ser ett stort behov av förslaget för att klargöra om ytterligare ändringar i lagstiftningen behövs. Förslaget bör även innefatta kompetensutveckling vad gäller gestaltungsfrågor i rättsliga processer. En fördjupad analys av lagstiftningen skulle med fördel även kunna lyfta barnperspektivets genomslag och behov av eventuella lagändringar.

Beslutet har fattats av landshövding Lena Sommestad med planarkitekt Josefine Carlsson som föredragande. I handläggningen har också länsarkitekt Cecilia Engström och länsantikvarie Hans Bergfast deltagit.

Lena Sommestad

Josefine Carlsson

Landshövding

Planarkitekt

Detta yttrande har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.